

ADINAS ĶIRŠKALNES,
JĀŅA SUDRABKALNA UN
MIRDZAS ĶEMPES DRAUDZĪBA
VĒSTULĒS

IEVA KALNIŅA,
LU LFMI PĒTNIECE

MADONA, 2023. GADA 18. OKTOBRIS

Adina Ķirškalne (1915–2009)

❖ Dzimusi **1915. g. 15. augustā**
Vecpiebalgas «Ģibuļos».

Skološanās

❖ **1924–1934:** Kagaiņu četrklasīgā skola,
Ogrēnu pagastskola, Cēsaines
ģimnāzija.

❖ **1934–1937:** Rīgas skolotāju institūts.

Darbavietas

❖ **1937–1940:** Vecpiebalgas pagasta
Upītes sešklasīgā pamatskola.

❖ **1940–1948:** Vecpiebalgas 1905. gada
nepilnajā vidusskola.

❖ **1948–1970:** Lazdonas astoņgadīgā
skola.

❖ **1979–1990:** aukle Lazdonas skolas
internātā.

Avots: <https://madona.pilseta24.lv/zina?slug=aicina-uz-tiksanos-pie-adinas-kirskalnes-draudzibas-akmens-cf77d9ff04#comments>

Jānis Sudrabkalns (1894–1975)

Avots: *Latviešu rakstniecība biogrāfijās*. Rīga: Zinātne, 2003.

- ❖ **1902–1909:** dzīvojis Jaunpiebalgas Zelta krogā un Jaunpiebalgas Jāņaskolā, Vecpiebalga un Jaunpiebalgas draudzes skolā.
- ❖ **20.–30. gados** publicēti 3 dzejoļu krājumi, ar pseidonīmu Olivereto rakstījis humoristisko dzeju (4 krājumi), miniatūru krājuma «Viena bezdelīga lido» (1938) autors.
- ❖ **1940:** sākoties padomju okupācijai, iesaistās un tiek piesaistīts padomju rakstnieku pulkam
- ❖ **1941:** evakuējas uz PSRS
- ❖ **1944:** rudenī atgriežas Latvijā.
- ❖ **1947:** piešķirts Latvijas PSR Tautas dzejnieka goda nosaukums (Rainim šāds nosaukums piešķirts jau 1940. gadā).
- ❖ **1948:** Staļina prēmija par krājumu «Brāļu saimē».
- ❖ Pēckara gados veica daudzus sabiedriskus pienākumus – bija Latvijas PSR Miera aizstāvēšanas komitejas priekšsēdētāja biedrs (1951–1962), LKP CK loceklis (1963–1971), Rakstnieku savienības valdes loceklis (1941–1975) u.c.

Mirdza Ķempe (1907–1974)

Mirdza Ķempe Aiviekstes krastā.
Saikava. Foto: Elza Rudenāja.
Avots: Nacionālā enciklopēdija
<https://enciklopedija.lv/skirklis/588>

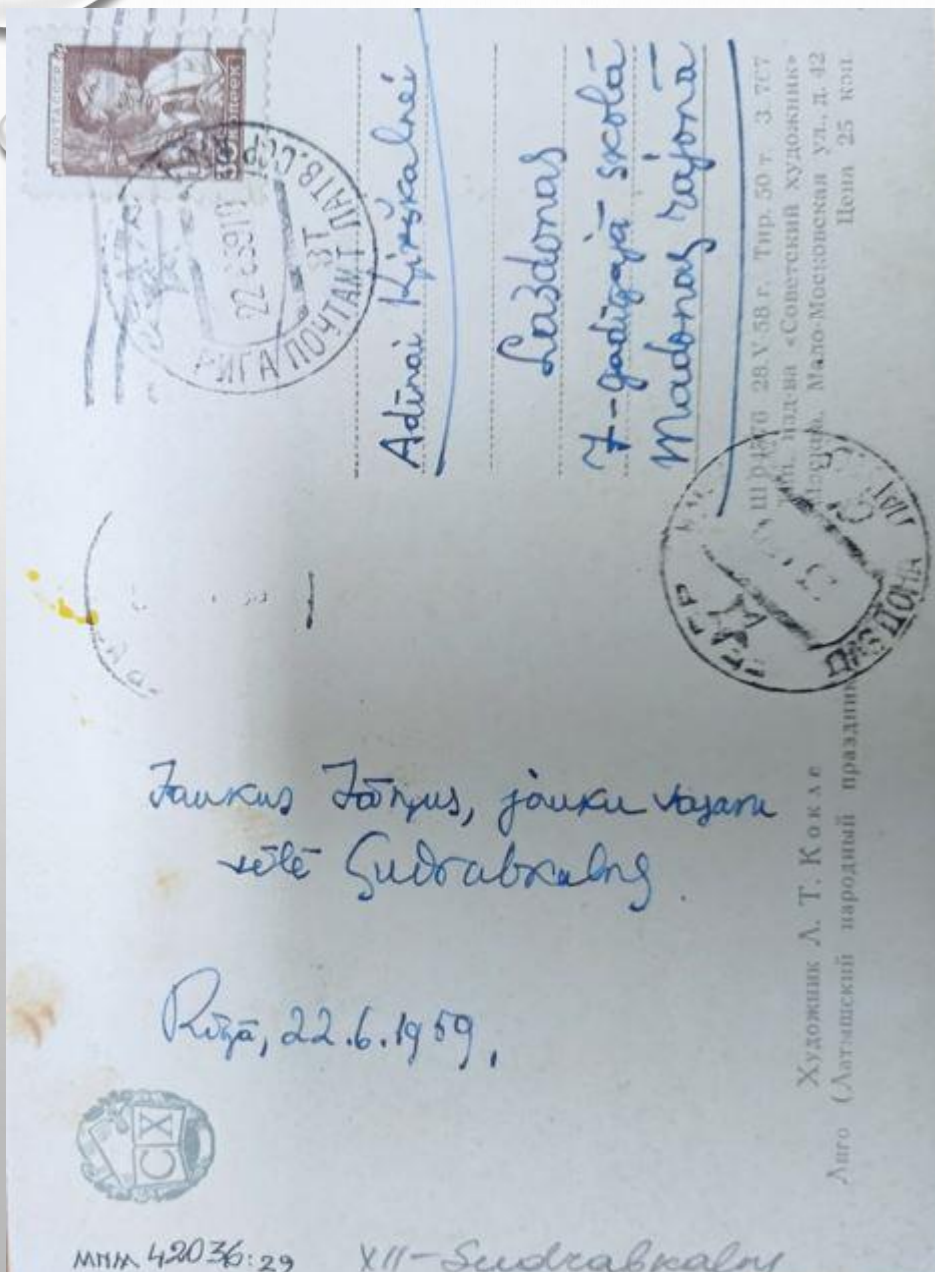
- ❖ Liepājniece. Baumas, ka starpkaru periodā strādājusi Madonā notariātā – iepazīšanās iemesls ar Elzu Rudenāju.
- ❖ **1932–1940:** strādājusi Rīgas radiofonā, diktore, tulkotāja.
- ❖ **1941–1944:** emigrācijā PSRS.
- ❖ **1946:** bargi kritizēta par apolitiskumu un buržuāziskumu krājumā «Rīta vējš», iespējams, tas lika apjaust – lai tiktu publicēts un materiāli atalgots, ir jākalpo varai. Pakalpība varai nereti robežojās ar dzejnieces cinismu.
- ❖ **1948–1974:** Latvijas padomju rakstnieku savienībā dzejas konsultante.
- ❖ **1957:** Latvijas PSR Nopelniem bagātā kultūras darbiniece.
- ❖ **1958:** Latvijas PSR Valsts prēmija par izlasi «Mīlestība».
- ❖ **1967:** PSRS Valsts prēmija par izlasi «Mirkļu mūžība».
- ❖ **1967:** Latvijas PSR Tautas dzejniece.

Vēstuļu kultūra un stils

- ❖ Sudrabkalna smalkais, izzīmētais rokraksts, burti kā pērļu virknītes, bez ortogrāfijas un interpunkcijas kļūdām. Teksta izkārtojums ar atkāpēm, kam nereti ir nozīme, izceļot domu. Vēstules, kurās atsevišķi vārdi rakstīti nevis ar tinti, bet krāsainiem zīmuļiem, lai izceltu vārdus.

Leo Lokle. Līgo. (Madonas novadpētniecības un mākslas muzejs, MNM, 42036:29)

8. vār. 56.

Aedina - Oedina!

Es grābšu manā -
lido vikings vāli un
mifois jās kā ar me
Sajūstību kuresidi! Kāpēc
jūs iedomājaties, un ko
dameis līdzīgu vienam un
Cīpuleitājēim (buliceo un
gohāem) varētu būt tāds
senitru piens un ar jūras
īs piens tāgūt? Vai tad
dibranjānās piens barāns
un īpīļu mellenes neapj
jūru rāstus drīzeles hāpāst?

Ķempes – lidojošās,
augšup tiecošās rindas,
kas pauž viņas
temperamentu,
nemierīgo un
nevienaldzīgo raksturu.

Ķirškalnes skaisti
izkārtotais teksts, nereti
doma atdalīta ar
domuzīmēm, nevis
atkāpēm.

Madonas novadpētniecības un mākslas
muzejs, MNM 45388:7

❖ Vizuālais noformējums

Vēstuļpapīra izvēle, Sudrabkalns bieži raksta uz kartītēm – gleznu reprodukcijām, piemeklētas pastmarkas. Ķempe – parasts vēstuļpapīrs.

❖ Uzrunas un paraksts vēstuļu beigās (Sudrabkalns – labā Adīna; cienījamā, labā biedre Ķirškalne, jaukā lazdoniete un piebaldziete; Ķempe – mīļā meitene ar varenajiem smiekliem un skumīgo sirdi; mīļā zeltbize; mīļā Adina, zelta sirds)

❖ Smalka vai pat asa ironija

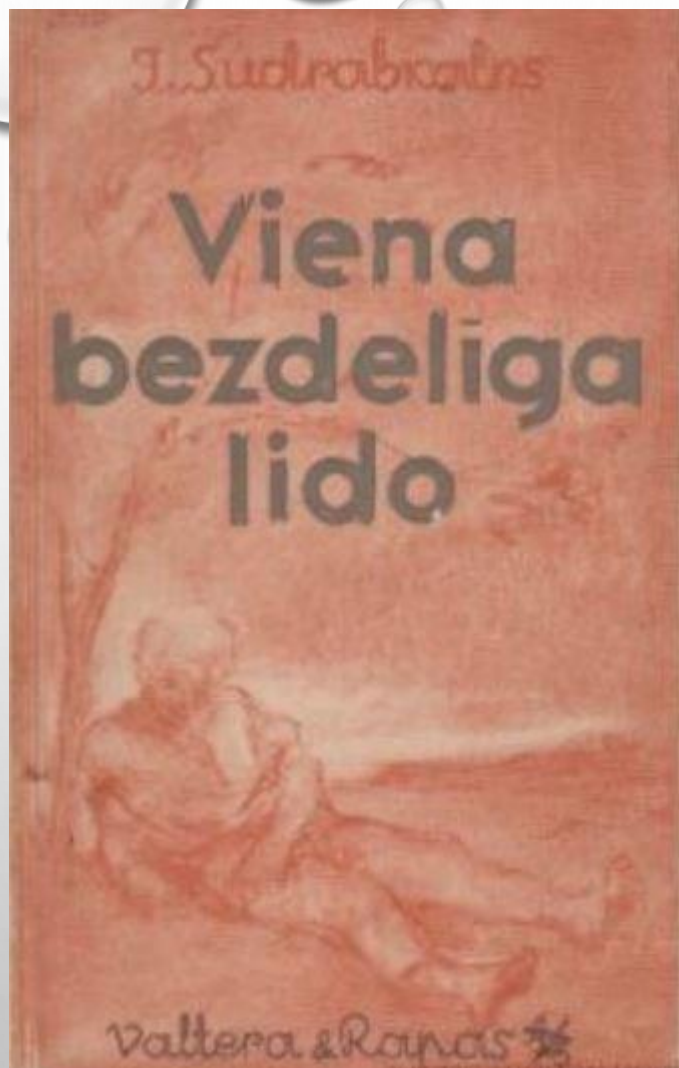
«[..] taisos, gatavojos rakstīt Jums lielo garo vēstuli strausa olas lielumā, bet pagaidām vēl iznāks tikai tāds paceplīša dējums. Taisni kauns.» (1959, 4. jūn. MNM 42036: 28)

«Aedina - Oedina! Es grābšu rungu – lielo vikingu vāli – un mizošu Jūs kā vienu sagūstītu kursīti! Kāpēc Jūs iedomājaties, ka no saviem līdzcilvēkiem [..] varētu gūt kādu sevišķu prieku un ka Jums šis prieks jāgūst? Vai tad visbrangākās prieka baravikas un izpriecu mellenes neaug Jūsu dvēseles biezokņos?» (1956, 8. aug., MNM 45388:7)

Kam vēstules noder?

- ❖ Pētniecībai par divu pasaulu līdzāspastāvēšanu dzejnieku apziņā – padomju īstenība un atmiņas par neatkarīgās Latvijas laiku (Sudrabkalnam arī carisma) – kas vēstuļu tekstā iznirst
- ❖ Emociju, emocionālās pasaules pētniecībai.

Valters un Rapa, 1937.
Vāka autors – Oskars Norītis.

«Šovakar ar klusu rindu vārdiem viņš [draugs – grāmata] man saka: «Es zinu, ka tu mīli, karsti mīli dzīvi, lai arī brīžiem izliecies, ka viss tev apnicis, un rūgtuma ezers tik dziļš un tumšs, ka saule vairs nespēj tam izlauzties cauri un ka tu pats esi noguris kā pieci tūkstoši vergu.» – Šis mans labais draugs ir «Viena bezdelīga».»
(A. Ķirškalnes vēstule J. Sudrabkalnam 1952. g. 28. nov. RMM, 169024)

“Ai Dzejniek, Jūs brīnum smalko izjūtu paudēj, Jūs, kas par sevi sakāt – “... vēl tagad, atmiņās iegrimis, sajūtu smaržojam Tulijas un Gaujas pļavas...”, Jūs, kura teicienu – “Sirds atmin vismazāko” tik daudzi zina no galvas, **Jūs tik sen, sen neesot bijis savu jauno dienu zemē.** [...] Kur Jūs Rīgā atradīsiet tik sirsnīgu cilvēku, kas ar Jums būtu sarunājies tik vienkārši patiesi kā vecā Apiņmāte! [...] Un tad – neciktālu kalnā ir skola, kur brīnišķīgās Dārziņa melodijas ieskanējušās. Tur mācās sprigacaini bērni, kuriem skolotāji stāsta arī par Tautas dzejnieku Sudrabkalna biogrāfiju.

Vai Jūs esat kādreiz tur iegriezies, sapulcinājis visus mazos un kopā paceļojuši no Zelta kroga līdz Maskavai, no Viņķu kalniem līdz Baškīrijas kalnu zilai rudzupuķu tumsai, paceļojis pa mūsu plašo, skaisto Dzimteni?

Jūs pasēdētu ar Apiņmāti uz vecās klētiņas sliekšņa, Jūs atvestu viņai kukulim skaistu lakatu vai puķotu blūzi. – Kapsētā Jūs brīdi pastāvētu pie tēva kapa...

Un tik bagāts Jūs atkal atgrieztos Rīgā.” (1953. g. 23. jūnijā)

Tēmu loki

1. Sudrabkalna daiļrades uztvere

“Jūsu darbi iemīlēti jau jaunībā! [..] Jūs esat mācījis ilgoties un sapņot, nevis nespēcīgi, salkani, bet modri, kaujinieciski, skatīties ar redzīgām acīm visapkārt.” (1957, 25. sept.)

“To dzidro modro skaņu, kas Jūsu darbos savaldzināja mani jau jaunībā, es saklausu arvien vēl katrā Jūsu rinda, un tāpēc arī **Jums arvien palikt sirds izvēlētajā draugu skaitā.**”

Arī **kritika**: «Mums palika iespaids, ka Jūs tomēr ļoti maz pazīstat vienkāršo tautu, maz esat tās brīvi un atklāti kopā ar cilvēkiem, ieskatīties dažādu izjūtu vibrācijās, ieskatīties viņu dienā un nedienā. [..] Jums ir pilsētas trauksme, daudzās sēdes, rakstāmgalds...»
(1954, 19. maijs)

Arī **kritika**: «Mums palika iespaids, ka Jūs tomēr ļoti maz pazīstat vienkāršo tautu, maz esat tās brīvi un atklāti kopā ar cilvēkiem, ieskatījies dažādu izjūtu vibrācijās, ieskatījies viņu dienā un nedienā. [..] Jums ir pilsētas trauksme, daudzās sēdes, rakstāmgalds...» Kritika par latviešu padomju dzeju: «pēdējo gadu dzija vairumā šķirt kā no viena dzejas arteļa, kur piegriež, mērī un darina pēc viena noteikuma. Par Jūsu darbiem to nevar teikt.» (1954, 19. maijs)

2. Adinas Ķirškalnes dzeja

1957. gada 25. – 30 marts: piedalīšanās jauno autoru seminārā.

«Tur burtiski mani ierāva Mirdzas enerģiskā roka. [..] Dzejoļu analīzes laikā jutos nepasakāmi nelāgi – kā nekad savā mūžā. Ļoti, ļoti vēlējos, kaut vismaz Jūs tur nebūtu. [..] vai tiešām «Lielaajā lakatā» nebija nekā no vecmāmiņas?» (1957, 2. maijs)

Lielais lakats

Ir rūgtā vaivarāja, saldā dievkociņa smaržu glabā
Tas lielais lakats, kuru atstāja man pūrā

vecmāmiņa labā.

Pats silti pelēks, rūtis baltais pavediens

ar sūnu zaļo mijas,

Un vecāsmātes austeris no pašas vērptas,

šķeterētas dzijas.

Tas ilgi tumši brūnā, izrakstītā pūra lādē snauda,
Uz kuras vāka sardzē divi zili putni spārnus glauda.
Šai lādē glabājās vēl vecāsmātes skaistu skaistās

rotas:

Tās vainags, saktas, brunči strīpainie un segas

madarotas.

To visu sargāja no kodēm rūgtā vaivarāja vara,
Bet salda elpa dvesmoja no dievkociņa zaļā zara.
...Vairs vecāsmātes mīlās rokas neceļ lādes vāku,
Lai sabirzušu zaru vietā liktu jaunus, smaržīgākus.
Bet nezūdošu maigumu un spēku vienmēr jaužu,
Kad vecāsmātes lakatu ap pleciem glaužu.

1956.

Sudrabkalna atbilde:

“Jums kauns, ka esat piedalījusies jauno autoru seminārā... Tur bija daudz nieku kulšanas un muldēšanas, bet bija arī labas lietas, daudz labu lietu, Jūs saņēma, manuprāt, pārāk bargi un sausi, vecskolmeistariski. Es ieklausījos, un man likās, ka dažas runātājas taisni tāpēc to darīja, ka Jūs esat skolotāja, labi pazīstat dzīvi un rakstniecību, un, lūk, tāpēc vienotrai bija patīkami uzlasīt gruzīšus un durt ar kniepadatām. Jānuden, cilvēki pilni vājību, un viena vājība ir vēlēties parādīt savu pārākuma apziņu. [..]

Vai “lakatā” nebija nekā no vecmāmiņas? Bija, daudz bija, es to vecmāmiņu ieraudzīju pats savām acīm.”

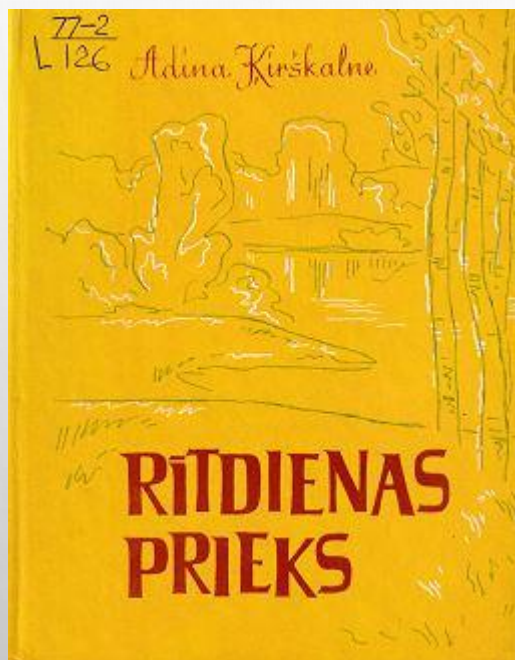
(Sudrabkalns, J. *Vēstules 1957–1962*. Rīga: Zinātne, 1987, 27. lpp.)

Ķirškalne:

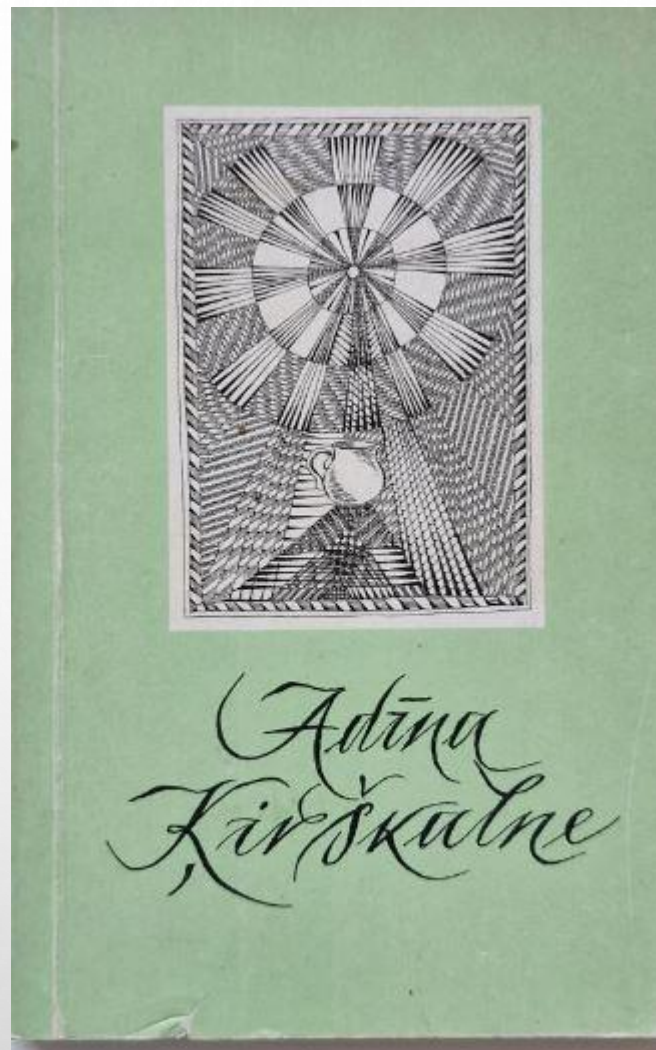
“Notika lūzums manās attieksmēs pret dzeju vispār. Sāku visam pieiet ar kritikas smīnu (bet pret izjūtām tā nedrīkstētu attiekties). Pašlaik apsmeju kāda dzejnieka dzejolī rindas «Kā akli dunēdami ledu lūst, / Ar velna alu bangu vagas rājas.»

Sudrabkalns:

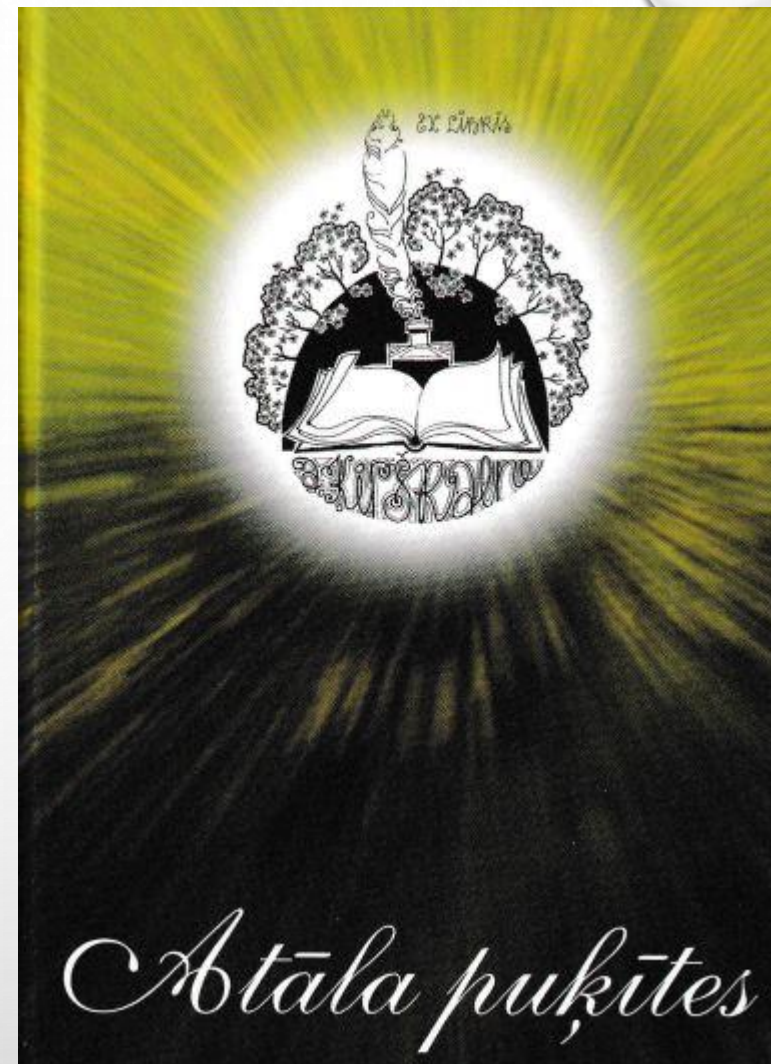
«Tas ir bēdīgi. Man šķiet, ka ar kritisku smīnu [..] var uzlūkot tikai kādas izpušķotas nejēdzības, kādus augstprātīgus ģirģeļus, plānprātīgus ērmus un viņu sacerējumus. Bet dzeju vispār... Nē, tas pārlietu skumīgi. [..] ko Jūs rūgtie piedzīvojumi seminārā, ko dažas pārgudras, bet būtībā pastulbas kritikas, kādas parādās mūs laikrakstos un žurnālos, var padarīt “dzejai vispār”, kāds tām būtisks sakars ar Dzeju? Dzeja ar lielo burtu ir cēla sfēra, kur nevar ieiet ar “kritisku smīnu”. Jūs teiksiet, ka īstai dzejai nekad neesat domājusi uzsmīnēt, un tas ir labi. Bet pārējais – tas lai nesāpina Jūsu sirdi.»

Rīga: Zvaigzne, 1977.

Madona, 1995.

Madona, 2000.

Kas bija A. Vidzemniece, Maija Madara, Ganu meita, Vasaraudze, Ezeriete, Puķu zirņu sējēja?

Ar vizbules ziedu

Kaut gan šur tur Vidzemes augstienē vēl spīd sniega ielāpi, piekrastēs saules pusē zilgmo pirmās vizbulītes. Kad sīkais, vieglais pavasara zieds iegulst plaukstā, liekas, ka roka šūpotu mazu dzimtenes debess vai ezera gabaliņu, varbūt — mīlotu acu skatu. Neuzbāzīgais, tīrais daiļums savilņo sirdi, brīdi se jā zūd rūgtuma rievās.

Brīnums, kā mazā vizbule izcietusi gaŗo, nemīlīgo ziemu, saglabājusi veselu pumpuru, nebaidījies raisīt ziedu, kaut vēl vietām ledus stindzina zemi. Mazā, neievērojamā ziemciete skatās manī zilām acīm un it kā mudina: «Esi arī tu reizē cieta un maīga, saglabā cauri dzīves ledum pavasara smaīdu.»

Mazā, zilacainā ziemciete, man gribas tevi spraut pie zaļganpelēkā kaŗa tēŗpa, lai cīnītājs tavā ziedā saskata dzimtenes debesis, ezeru zilumu, mīlo acu skatu, ziemcieŗa spēku un pavasara maīgumu.

Latvieŗu cīnītāji, jums katram pa zilajam ziedīgam!

Maija Madara

1935. gada 12. aprīlis: dzejolis «Dzimtenes laukos» ar parakstu «Junda».

1942–1944: «Daugavas Vanagi» dzejoļi, tēlojumi, skices, īsstāsti.

Daugavas Vanagi, 1944, 28. aprīlī.